

Utgitt i tidsskriftet *Agora*, formodentlig i 1998 eller 1999

Helge Høibraaten:

Om forskjellen på ekte sekstiåtttere og ML-ere.

Innlegg og bekjennelse på Politisk Bar 11.5.98, i anledning publikasjonen av Harald Berntsens bok "Det store friminuttet."¹

Kritikkens tidsalder. Immanuel Kant utga i 1781 sin Kritik der reinen Vernunft. I denne boka står en berømt og lettfattelig uttalelse, som jeg aldri blir lei av å sitere:

"Vår tidsalder er kritikkens egentlige tidsalder, som må underkaste seg alt. Religionen gjennom sin hellighet og lovgivningen gjennom sin majestet, vil vanligvis forsøke å unndra seg kritikk. Men da vekker de berettiget mistanke mot seg, og kan ikke gjøre krav på den oppriktige aktelse som fornuften bare tilkjenner det som har utholdt fri og offentlig prøving."

1968 og tiden etterpå var kritikkens år, det skal være visst. For å ta Norge, så var kritikken av Ottosenkomitéens forslag til reform av universiteter og høyskoler viktig, og blant dem som var med der, var Harald Berntsen. Men for å heve blikket,² så kan man ikke unngå å tenke på det parisiske slagord:

¹ De andre innledderne var Jon Michelet og Harald Berntsen. Berntsen var, som det fremgår nedenfor, en av arkitektene bak Kommunistisk Universitetslag, dette sagnomsuste forsøk på å kjøre forbi AKP (m-l) på den leninistiske venstresiden, som tilsynelatende endte med spaltningen av det kommunistiske atom. Vi som ser dypere, vet imidlertid at KUL's ånd hemmelig har overvintret i *Agora*, i de senere år med tilskudd fra Forskningsrådet. I det jeg ønsker lykke til på veien videre, sender jeg derfor dette lille forskningsbidraget dit, etter invitasjon. - Jeg takker Erling Fossen og hans drabanter for at de arrangerte det gøyale møtet dette innlegget springer ut av.

² Siden dette på en måte var frekt sagt, så la meg her i en fotnote avtrykke en tekst som opprinnelig var ment for en annen sammenheng, men måtte kuttes ut av plassgrunner (se min kronikk i *Morgenbladet* 2.5. 1998: "Sekstiåtterteori. En moralsk-ironisk preken"), og som fra mitt ståsted etter hvert skildrer en begivenhet som også er tema i Berntsens bok, ispedd noen hint og henvisninger:

Det er våren 1967, og generalforsamling i Det Norske Studentersamfund. Jeg har vært student siden 1965, liberal-konservativ av typen Lars Roar Langslet/Tore Lindbekk. Forsøket på karriere i Den Konservative Studentforening var halvhjertet, og slo feil, kanskje nettopp fordi min boklærdom når det gjaldt heltene var for brunstig. Jeg husker et møte med Tore Lindbekk der jeg med sitrende stemme foretok en analyse av store mengder av hans skrifter i det sagnomsuste konservative Minervas Kvartalsskrift, bare for å få til svar at han ikke lenger husket hva han hadde skrevet. Slikt tilgir en vordende sekstiåtter aldri. Men jeg skrev i dette tidsskriftet så sent som høsten 1968, om "Black Power" og om André Gorz' forsøk på å treffe en mellomting mellom revolusjon og reform, etter et år i USA. Da hadde jeg nølende vasset over på den andre siden av Rubicon, etter et Viet Nam-engasjement som begynte tidlig i Norge og fortsatte i USA foran Pentagon, inntil Lyndon Johnson trakk seg fra forsøket på å bli gjenvalgt. Dessuten hadde jeg nilest Kant, Hegel, Feuerbach, Marx og Marcuse, om enn også med glød den liberale Karl Mannheim med sin mye utskjelte teori om den frittstående intelligens, sammensatt av medlemmer fra alle klasser.

Mannheim var jøde som Lukaçs, Horkheimer, Adorno og Marcuse, ungarer som Lukaçs, professor i Frankfurt som Horkheimer, ble som denne umiddelbart fratatt sitt embete da Hitler kom til makten, og måtte i eksil som mange andre, for evig utspydd av Tyskland, som Carl Schmitt skrev våren 1933. Hans idéer ble voldsomt omdiskutert i Weimar-republikken, men den latente borgerkrig som denne republikken utgjorde, samt hatet både fra høyre og venstre mot angivelig overabstrakte, harmoniserende, kosmopolitiske (noen sa: jødiske) idéer, førte til at han ble raskt glemt, om ikke i USA. (For en innsiktsfull og spennende analyse av

“Fantasien til makten.” Surrealistisk, vil mange frankofone si. Det ødelegger ikke poenget å føye til at setningen stammer fra den tidlige tyske romantikeren Novalis - den skjønne sjel, som Hegel spottende kalte ham.

Trangen til å overby Kant. Kant hadde etter noen år med skuffelse over at folk leste hans første kritikk så langsomt, skrevet noe annet, nemlig en *Prolog til enhver fremtidig kritikk av metafysikken*, slik at hans grunnleggende grensedragnings i filosofien, mellom det erkjennbare og det uerkjennbare, en gang for alle skulle bli respektert. Men Kant ble filosofen alle skulle overby: Fichte, Hegel, Schelling, Feuerbach, Marx og en uenevnelig mengde andre har villet overby Kant. Drastiske filosofiske drømmerier har vært en del av resultatet.

Novalis’ overbud. Novalis var en sterkt original, om enn ikke særlig bokstavtro elev av Fichtes lære om det absolutte eller transcendentale jeg, og han plasserte fantasien aller midterst i dette den tyske idealismens sentralorgan. Fantasien evne til å frembringe innbilte gjenstander, ikke bare de virkelige, fører Novalis til sitt begrep om en magisk idealisme, der magi defineres som “kunsten å gjøre vilkårlig bruk av sanseverdenen.” Da Habermas og Apel for en ti års tid siden besøkte postmodernistene i Paris, og ble gjenstand for deres subversive kommunikasjon, karakteriserte en tilhenger av tyskerne - Luc Ferry -

Weimar- kontroversen rundt Mannheim, se Dirk Hoeges, *Kontroverser om Abgrund: Ernst Robert Curtius und Karl Mannheim. Intellektuelle und “frischwebende Intelligenz” in der Weimarer Republik*, Fischer Verlag, Frankfurt am Main 1994. En omfattende skandinavisk fremstilling av Mannheims idéer som nylig kom ut, er Larx Axel Petersen, *Opplysning på Trods. Videnssociologi og samtidsdiagnose hos Karl Mannheim*, Forlaget Modtryk, Århus 1997. Hans Skjervheims kritiske interesse for Mannheim, som jeg ikke kjente til i 1968, kom til uttrykk på en instruktiv måte i hans *Dialektikk, ideologianalyse og sosiologi*, Pax Forlag, 1973. Jeg anmeldte boka i *Norsk filosofisk tidsskrift*, nr. 2-3, 1974, uten å problematisere Skjervheims kritikk, utover en dulgt henvisning til Niklas Luhmann.)

Men her er vi altså nå i Det Norske Studentersamfund våren 1967, og det er midt i 60-åras utdanningsrevolusjon, der arbeiderklassens barn dukker opp i hopetall på universitetene, og forkynner sin eksistens. Egentlig er vi i den mulige situasjon Mannheim etterlengtet, men her skal det åpenbart spilles Weimar-republikk en gang til, som farse. Den tid er over da Francis Sejersted kunne gratulere Hans Fredrik Dahl og “revolusjonen” med seier i Studentersamfundet, etterfulgt av en beroligende bemerkning om at det hele jo likevel “ble i familien” (Sejersted og Dahls familie.) Nå er det Harald Berntsen som er venstresidens kandidat, og dette er en fyr det spruter ild av, i alle fall for et reflektert liberal-konservativt gudsord fra landet som meg (av Berntsen omdøpt til Myrullbråtan): han har offisielt tatt Maos ord om at atomvåpen er papirtigre i sin munn. I sene natterstimer har han også erklært meg at menneskerettigheter er en liberal oppfinnelse som er vokst frem av det borgerlige samfunn, og som vil bli overflødig med dette samfunnets avskaffelse.

Jeg kan knapt tro det, men merker en viss, riktignok litt fortvilet karismatisk glød fra Berntsen og hans likesinnede denne kvelden - en tilsynelatende mer generøs og mindre sekterisk holdning liksom, i dypeste alvor riktignok, - en glød som gir meg litt lyst til å sprette på hans valgtog. Virkningen blir ekstra sterk når Berntsen i sin kandidattale plutselig bruker noe fra den borgerlige dikteren Stein Mehrens essays på denne tiden, gjennomsyret som de var av fenomenologisk tidsfilosofi og forakt for vekslende litteraturmoter, men uten spor av revolusjon. Det synes plutselig å utgå en ny og noe større vilje fra denne for første gang dressklede og beslipede Berntsen, som får en uant mengde stemmer og bare taper fordi de konservative og næringslivet sammen har gått til det innovative skritt å organisere en skremsels- og busskampanje - virkemidler som maoistene senere skulle overta og bruke til å kvele Samfundet. Likevel velger jeg Anders Sjaastad, dette innbegrep av en ikke-karismatisk kommende stortingsmann, og rømmer deretter til et studieår i USA, hvor Vietnam-krigen som sagt tvinger Lyndon Johnson i kne, og der Martin Luther King og Bobby Kennedy blir skutt. Vel tilbake i Norge igjen høsten 1968, følte Den Konservative Studentforening som et nokså underlig sted å være. Jeg dro da heller ikke dit, men opp på Filosofisk institutt, og hvem møter jeg der? Harald Berntsen, innflyttet på tenkeloft etter at revolusjonens øyeblikk (så å si) var over. Sammen med en del andre var vi så med på å lage det lille karneval som er blitt kalt det norske studentopprøret, og som fant sted i 1969.

deres noe ubehjelpelige inntog i surrealismens hovedstad som en innmarsj av *Panzerdivision Transzendentalphilosophie*. Nå var jo ikke dette første gang Paris ble invadert av tyske filosofiske forfattere, og knapt nok den mest vellykte. Fra Kant over Marx til Hegel, Nietzsche og Heidegger har Paris latt seg invadere. For øyeblikket feirer jeg den lette brigade som, væpnet med Novalis' "magiske idealisme", snek seg inn i Frankrike i ly av disse mer høyrøstede invasorene.

Akkurat som Marx med sitt kommunistiske samfunn gjør Novalis et forsøk på å overby Kant. Blant grunntankene i dette overbudet er: "Ethvert individuum er midtpunktet i et emanasjonssystem." En annen tanke er at "enhver er sprunget ut av en urgammel kongeslekt", og at "alle mennesker skal bli i stand til å innta en trone." Tankene forbindes på et vis i påstanden om at "monarkiet er et ekte system fordi den er knyttet til et absolutt midpunkt, til et vesen som hører til menneskeheten, og ikke til staten."³

Novalis var grenseløst forelsket i det preussiske kongepar som tapte for Napoleon, og drømte om at de som forbilder skulle hjelpe alle individer til å bli konger, og således med tiden gjøre seg selv overflødige, som tannlegene. Den prøyssiske kongen takket naturlig nok nei til dette tilbudet. Vi, derimot, bør takke ja, selv om vi også bør vende tilbake til Kant, slik jeg gjør nedenfor.⁴

Heller Novalis enn Marx! Uansett er svaret: heller Novalis enn Marx! Heller den skjønne geniale sjel enn det autoritære geni, trass i den sans for kapitalismens hittil og antakelige evig-aktuelle dynamikk Marx viste i Det kommunistiske Manifest og andre steder!⁵ Problemet med å foretrekke Novalis her, er i Norge riktig nok at en ordgyter som politikeren Georg Johannesen synes å ha tenkt vesentlig med sin riktig nok noe begrensede fantasi, på en måte som tente lunta både hos Harald Berntsen og mange senere ML-ere. Offisielt var Johannesen selvsagt selveste antiromantikeren, lik flere i hans generasjon. Han skjelte meg en gang ut for å ha sjel. Han ga meg også en gang i all offentlighet valget mellom de to eneste mulige politiske posisjoner i vår tid: fascismen eller kommunismen, under henvisning til den reaksjonære dikteren Alf Larsen, som angivelig skulle ha vært med i erkjennelsesprosessen henimot dette resultat. Vel og merke var dette på et såkalt *teach-in*, et mega-diskusjonsmøte om Norge i 1967, og ikke på et *teach-in* om Weimar-republikken i 1932 (og også da ville analysen vært falsk). Uten tvil fantasifullt, det der, ja romantisk mener nå jeg –

³ Det dreier seg om Fragment 109 fra *Vermischte Bemerkungen*, samt om to sitater fra *Glauben und Liebe oder Der König und die Königin*. Begge deler lett tilgjengelig i en utgave på Reclam-forlaget (Stuttgart 1984) kalt *Fragmente und Studien. Die Christenheit oder Europa*.

⁴ Selve sekstiåttarboka om Novalis, *Novalis: Die Phantasie an die Macht*, Stuttgart 1970, ble skrevet av Richard Faber. Faber har ikke vært villig til å velge mellom Novalis og Marx, og er således kanskje å betrakte som en slags velkonservert sekstiåtter i urform - eller i alle fall en tysk sådan. Se også Petra Röder, *Utopische Romantik, Die verdrängte Tradition im Marxismus. Von der frühromantischen Poetologie zur marxistischen Gesellschaftstheorie*, Verlag Königshausen und Neumann, Würzburg 1982. Men se også sekstiåttaren Tore Lindholms svært avklarende og viktige sluttstrek for sin mangeårige jakt på nøkkelen til et marxistisk rike hinsides kapitalismen: "Marxisme og menneskerettigheter: hvorfor misakter Marx menneskerettighetene?", i Bernt Hagtvet (red.): *Menneskerettighetene som forskningstema og politisk utfordring. Internasjonale perspektiver*, Ad Notam forlag, Oslo 1988.

⁵ Hva han ikke hadde sans for, viser som nevnt Lindholm (forrige fotnote.)

som om kommunismen var en mulig posisjon i 1967, for ikke å snakke om fascismen! – men også svært begrenset, for å si det mildt.⁶

Tilbake til Kant og hans liberale grunnprinsipp! Tilbake til Kant! lød ropet i filosofien allerede i 1860-åra. Mange sosialister sluttet seg til dette, og ble stort sett langt mindre gale enn de som kom etterpå, og som fulgte Lenin, Trotsky og Stalin og Mao inn i en av vårt århundres to store blindgater, - unnskyld: mordgater. Tilbake til Kants politiske filosofi! må man si i dag, hvis man vil forstå hva som gikk galt rundt 1968. Og til John Stuart Mill og Jürgen Habermas, føyer jeg til.

En av Kants politiske grunntanker, som deles av Mill og Habermas, er den liberale grunntanken: samfunnet må innrettes slik, sier Kant, slik at vi best mulig *forhindrer frihetens forhindringer*. Hvilket i praksis betyr at du har lov til å gjøre det du vil i dette samfunnet, lov til å ha en frihetens egen-sfære, så lenge du ikke handler slik at du krenker andres rett til å ha den samme frihets-sfæren. Gjør du det, må staten kunne gripe inn, ikke for å verne seg mot majestetskrenkelser, men for å verne andres rettigheter.

Demokrati og offentlighet: eviggjøringen av kritikkens tidsalder.

Denne tanken er ikke nok, selvfølgelig, noe Kant var klar over. I tillegg må man i alle fall ha et demokrati som fungerer, og et demokrati kan ikke fungere skikkelig uten at man så å si eviggjør det Kant kalte kritikkens tidsalder - denne tidsalder som må underkaste seg alt, både religionens trang til å virke direkte politisk gjennom sin angivelige hellighet, og politikernes trang til ta på seg majestetiske, ukrenkelige klær. En slik kritikkens tidsalder må få varig status, som *sfæren for offentlig kritikk*, der alle kan delta. Uten en fungerende kritisk offentlighet, intet virkelig demokrati: det var dette Lenin og Hitler skjønnte så inderlig vel. Men offentlighetens kritiske strømmer overlevde dem, dels av egen kraft, dels væpnet med bombefly, tanks og velferds kapitalisme. Mitt råd til tyngsels-orienterte materialister⁷ er: undervurder ikke den egentlige virkningen av den frie kritikkens oppløsende strømføringer har hatt her! Stirr deg ikke blind på våpnene og maskinene!

Dette var *mitt kantiske forord til enhver mulig fremtidig politisk filosofi*, inkludert alle forsøk på å vise at liberalisme er en hyklerisk ideologi som tilslører unevnelige undertrykkelser, eller at den er uttrykk for et dekadent behov for å trekke seg tilbake til det behagelige liv, til å implodere i uansvarlig lyst innenfor rettsstatens rammer, så å si. Det kan av og til være en sannhet å finne i antiliberale kultur- og samfunnskritikk. Men man har funnet dem for ofte! Man har funnet dem for ofte!

Å eksperimentere litt på den gale siden. Harald Berntsen skriver om meg at jeg var en konservativ som etter hvert innså at jeg måtte bli sosialist for å forsvare mine konservative verdier, og det går frem at blant disse verdiene var

⁶ Undertegnede er, som man sikkert ser, overhodet ingen ekspert på Georg Johannesen, men ønsker ved ovenstående ordgyteri å gjøre min holdning til hans politiske rolle den gangen unmisforståelig klar.

⁷ Dette er slett ikke siktet spesielt mot Dag Østerberg, selv om uttrykket "tyngsel" er tatt fra hans siste bok *Arkitektur og sosiologi*, Pax Forlag 1998.

angsten for forflatning og kulturkommersialisering. Vel vel, all right, selv om jeg nokså snart sluttet å bekymre meg om denne forflatningen, og aldri egentlig følte at sosialismelappen satt. Men det går også - og tydeligere - frem at de verdier jeg ville forsvare, var de liberale grunnverdiene. Derfor var jeg i disse åra hele tiden opptatt av filosofen Hans Skjervheim og hans forsøk på en liberal grensedragning for hvor langt opprøret skulle strekke seg. Jeg bekjenner forøvrig frimodig at jeg også skrev og eksperimenterte litt i marxistiske og quasi-leninistiske retninger, inspirert bl.a. av André Gorz, som var anti-leninist men ville overvinne skillet mellom reform og revolusjon. Skal man overvåke en grense, kan det være greit å ha vært et sekund på gale siden, eventuelt også et år eller to, så man merker at det svir.⁸ Men kjære vene, Harald Berntsen: ikke en 10-15 år!

ML-erne. Med ML-erne er det greit. De tok innersvingen på 1968. De drømte ikke om å bli liberale grensevoktere. De geberdet seg som fremtidige totalitære samfunnsvoktere, og forsøkte å ha det gøy i denne rollen, som åpenbart ga rikelig anledning til å tilfredsstille så vel sadistiske som masochistiske tilbøyeligheter. På mange måter vant de, for en stund. De fikk bl.a. de kongelige norske forfattere til å ofre intellektet, i den grad de da hadde et intellekt, og i den grad de ikke var sterkt troende allerede fra barnsben av. De infiltrerte Dagbladets kultursider, liberalitetens bastion i Norge den gang. De reiste til Kampuchea og ropte hipp hurra. (Kan leses som rim.) De dreit seg fullstendig ut overfor historiens domstol. Men de vant litt, for en stund.

Forført av Lukaçs. Ja, og så var det Harald da, som tok pause etter at Hans Skjervheim hadde kritisert ham i 1968, og således lot Øgrim fornye folkereligiøsiteten i dette vårt akk så folkereligiøse land. Du kom opp på Filosofisk institutt, der jeg nettopp var kommet tilbake fra USA, og vi studerte bl.a. Habermas' bok om offentligheten sammen. Og så lagde vi seminar om Georg Lukaçs' bok *Historie og Klassebevissthet*, der Kants tenkning identifiseres med det borgerlige samfunnets uovervinnelige antinomier og dilemmaer, og Partiets ledere får lov å konstruere et adekvat standpunkt for proletariatet, utledet av en marxistisk vitenskap som har spist seg feit på Hegels absolutte viten. Senere endte Lukaçs hos Stalin politisk og Thomas Mann litterært (mot marxist-modernisten Brecht satset han på episk borgerlighet), inntil han i 1956 reddet i alle fall sin politiske ære ved å sitte i den ungarske opprørsregjeringen til Imre Nagy. Men også senere hevdet han, sta som et esel,

⁸ Selv om dette ikke er stedet for kommunistisk selvkritikk, bør jeg kanskje føye til at min munn nok til tider var verre enn min uansett nokså nølende penn. Trangen til leninistiske provokasjoner overfor eldre personer var der av og til, og jeg husker spesielt en minneverdig forestilling med Eivind Storheim, en filosof hvis blanding av bølletet og kantianisme jeg alltid har vært litt svak for. Viktigere var imidlertid en erfaring jeg gjorde høsten 1968, da de tyske studentlederne Günther Amendt og Wolfgang Lefèvre deltok på en konferanse på Blindern arrangert av Studentersamfundet. I debatten sa jeg faktisk da, henvendt til de tyske halvgudene, at grunnen til norsk tilbakeligheten i sammenligning med den tyske studentbevegelsen lå i de forkastelige liberale norske tradisjoner. Jeg husker jeg hørte min munn sa det, og jeg husker hvor grusomt feil jeg visste det var det som min munn sa, og jeg husker tyskernes livløshet på et tidspunkt da de virkelig burde tatt til orde og korrigert en norsk ryggpisser. "Angiverordet "skitliberaler" har alltid irritert meg, også før det ble anvendt på meg", skrev Jürgen Habermas i 1970, i et åpent brev til Ernst Topitsch. Jeg er glad han ikke kunne høre meg dengang, høsten 1968!

at ethvert sosialistisk land var bedre enn et kapitalistisk. - Jeg minnes også Dag Østerbergs mer elegisk-estetiske betonte bemerkning (fremført privat til undertegnede i et snøkledd Tromsø en lysende mainatt med nesten midnattssol, mot slutten av 70-tallet) om at hvis alle øst-tyskerne flyktet til Vest-Tyskland, så ville han være igjen, uten reklame og med den øst-tyske romantikkens skoger. Og jeg minnes kul(t)-marxisten Jørgen Sandemoses foraktelige avvisning av min motstand mot Muren i en samtale langt innpå syttitallet - trass i at han slett ingen Bresjnev-tilhenger var, for å si det mildt. *Fotnote ad Sandemoses "Erratum"*.

Lukaçs var en skarpering som hadde vært gjennom alt hva tysk åndsliv hadde å by på: han kunne gi unge lesere en følelse av å ta hurtigtog rett opp i en intellektuell posisjon så overlegen at det liksom ikke mer var å si - utover partioppbyggingsarbeid, da. Jeg følte det riktignok ikke slik, Harald, fabrikkeiersønn fra Eidsvoll som jeg var. Men du følte det nok, du frittenkende arbeidersonn fra Porsgrunn, som riktig nok tidlig fotfulgte den vandrende Novalis uten sjel, barokkmennesket og fantasten Georg Johannesen.

Kommunistisk universitetslag. Nå gir du i ettertid Skjervheim i alle fall delvis rett, Harald, mot Johannesen og Østerberg og Lukacs. Men hvorfor den lange omveien om Øgrim og Stalin? KUL, Kommunistisk Universitetslag, som du var med å stifte i 1973, var en blanding av intellektuelt råkjør oppspritet på Hegel, Marx, Lenin og Stalin samt skikkelig halv voksen galskap - en forførelsens mulighet for intellektuelle snarere enn for folkereligøse. Men du verden så tussete det hele ble, dette forsøket på å være intelligenter enn Trond Øgrim og Stalin-Knudsen. Du verden.

Nettverket. Selv syntes jeg rundt 1974 det fikk være nok, med diskusjoner om Stalin og hvorvidt det moderne samfunnet tenkte penger. Jeg hadde lenge lest Niklas Luhmann for å få et friere og videre blikk på det moderne samfunnet, og dannet sammen med en god del venner et såkalt Nettverk som har pågått siden, hvor jeg har preket Luhmann og Habermas og andre har preket andre ting, men hvor enighet om liberal grenseovervåking har vært en sentral ting. Nettverket var ikke en totalitær men en privat sekt, som ikke har virket i fellesskap, uten at dette har forhindret at medlemmer har hatt og har betydelig virkning i flere sammenhenger. Men jeg liker å tenke på at Nettverket ble grunnlagt som en slags frimurervirksomhet – for under jorden, i det private, å bidra til ML-tyranniets undergang.⁹ Det gikk raskere enn man skulle tro, verdensånden var nok med. Snart stod de der, ML-heltene, og smilte - ennå på scenen og av og til underholdende, men de smilte et glemselens smil, et smil som dels skulle viske vekk og dels konservere det de hadde oppnådd: den egne lille stjernestatus.

Kritikk av Skjervheim. Du smilte aldri, Harald, det skal du ha. Men du har skrevet en erindringsbok med klare begrensninger, blant annet fordi den

⁹ Jon Michelet foreslo i debatten etter dette innlegget å kalle Nettverket for Høibraatens stay-behind-gruppe, og selv om det ikke er "min" gruppe, er formuleringen morsom nok til å havne i en fotnote.

slutter der den slutter. Du gir Skjervheim delvis rett, i uendelig ettertid. La meg derfor til avslutning kort kritisere Hans Skjervheim, som vi begge vel alltid har satt høyt, i alle fall sånn personlig. Han holdt i 1966 et foredrag kalt “Det liberale dilemma”, en tittel Pax forlag hadde den frekkhet å anvende i undertittelen på den norske utgaven av Herbert Marcuses berømte essay om repressiv toleranse. Hans Skjervheim var nemlig, i motsetning til Marcuse, en overbevist liberaler. Og allikevel snakket han i dette foredraget et sted i høytravende vendinger om en absolutt liberalitet som forvandler seg til absolutt illiberalitet, før han likevel ettertenksomt valgte en liberal posisjon. Som om det å sette liberale prinsipper absolutt skulle være noen klar idé, og skulle ha spilt en rolle i liberal politisk teori. Kants og Mills prinsipp om å forhindre frihetens hindringer, om at enhver har rett til en frihetssfære som er forenlig med at alle andre også har en slik sfære – dette prinsippet er ikke noe dilemma. Det stiller oss av og til overfor vanskelige grensdragninger. Men det er det grunnleggende prinsippet mot alt formynderi og all okkupasjon. Ved å ikke snakke klart nok ut om dette, ved å snakke om *det* liberale dilemma, så inviterte Hans Skjervheim - mot sin vilje - kåte dialektikere til å prøve seg i dilemma-sprengning. Det gjaldt jo bare å overvinne Skjervheim! tenkte man i Norge, slik som man i Tyskland skulle overvinne Habermas. Men dengang ei.

Konklusjon. Hva er forskjellen på en ekte sekstiåtter og en ML-er? I 1984 ga Nils-Fredrik Nielsen en beskrivelse av sekstiåttergenerasjonen som kulturell overklasse,¹⁰ med basis i en klasseanalyse som avviker sterkt fra Berntsens både i type og konklusjon, men som Pierre Bourdieu åpenbart dro sterke vekslers på i sitt grandiose verk *La Distinction*. Det var Nielsen som innførte betegnelsen “sekstiåtter” i Norge, selv om andre før hadde snakket om 68-generasjonen o.l., og en annen god side ved boka er det relativt klare skillet som innføres mellom sekstiåttene og ML-ere, et skille som dessverre siden er gått redningsløst tapt.¹¹ Jeg har ovenfor latt det skinne litt gjennom hva jeg mener forskjellen mellom sekstiåttene og ML-ere bestod i, og skal ikke gå dypere inn i materien nå. Jeg har imidlertid lyst til å bringe i erindring at fremtredende representanter for sekstiåttene den gang reagerte ganske surt, for ikke å si pompøst, på Nielsens ironisk-solidariske beskrivelse. Rune Slagstad, for eksempel, samlet seg til et skikkelig tilintetgjørende motangrep når han karakteriserte Nielsen som en “etteranmeldt fetter av petitnihilistene Hompland og Frønes.” Dessuten skylder jeg å spørre, her jeg står med mengder av aldrende KUL-ere rett foran meg: Hva med KUL? Hva var de, sekstiåttene eller ML-ere? Avslutningsvitsen må være at de gjorde sitt beste for å kombinere det verste fra begge verdener.¹²

¹⁰ Nils-Fredrik Nielsen, *Ekte sekstiåttene spiser ikke seipanetter*, Aschehoug forlag 1984, nyutg. 1998.

¹¹ Se f.eks. på forsidebildet i *Morgenbladets* nummer om 1968 (2.5.98), der Øgrim og Steigan og Allern og Michelet dominerer sekstiåttertronen, selv om artiklene innenfor i stor grad forteller en annen historie.

¹² En tredje artikkel av undertegnede om 68 og Norge, i tillegg til denne og Morgenblad-kronikken nevnt i fotnote 2, er “Norway in 1968 and its Aftermath: Maoism, The Power of the Periphery and the Cultural Upper Class of the Sixty-Eighters”, utgitt i skriftserien til Forum for Universitetshistorie, Universitetet i Oslo, nr. 4,

1998, et nummer viet 68. Artikkelen fokuserer mer på den norske Sonderweg som maoist-dominansen representerte.